

En recordança d'Oriol de Bolòs

Joan Rebagliato

Soci Honorari de la Societat Catalana de Geografia

Resum

Es presenta una breu nota biogràfica d'aquest botànic i biogeògraf, soci de la Societat Catalana de Geografia i membre de la Junta de Govern entre 1949 i 1954.

Paraules clau: Oriol de Bolòs, història de la geografia, Societat Catalana de Geografia.

Resumen

Se presenta una breve nota biográfica de este botánico y biogeógrafo, socio de la Societat Catalana de Geografia y miembro de la Junta de Govern entre 1949 y 1954.

Paraules clau: Oriol de Bolòs, història de la geografia, Societat Catalana de Geografia.

Abstract

A brief biographical note of this botanist and bio-geographer, member of the Societat Catalana de Geografia and member of its governing board between 1949 and 1954.

Keywords: Oriol de Bolòs, history of geography, Catalan Geographic Society.

Oriol de Bolòs i Capdevila venia d'una nissaga de botànics i farmacèutics d'Olot de fa dos segles i mig que encara dura. El seu besavi, Francesc Xavier de Bolòs, muntà a casa seva un observatori meteorològic on, durant quasi dos segles –amb rares interrupcions– s'observà tres cops al dia, cas únic a casa nostra, a més dels instruments corresponents, l'estat del cel. Recordo la impressió que em va causar fa més de trenta anys el seu pare Antoni de Bolòs, que, perdut ja el coneixement, ordenava i classificava, incansable, les herbes i fulles que li anaven portant. Fins a mitjan segle XX un botànic de categoria, P. Font i Quer havia sistematitzat la vegetació catalana i la hispànica en general. Els geògrafs coneixien la seva síntesi en els capítols corresponents del volum 2 de la *Geografía de España y Portugal* de l'Editorial Montaner y Simón. Font i Quer dividia la vegetació de la Península en cinc categories segons l'origen del paisatge: climàtic, edàfic, mixt, de muntanya i antropogen. Però hi mancaven localitzacions concretes, i no ho vaig començar d'entendre fins que vaig sentir-ne parlar a Oriol de Bolòs.

Ell havia trobat un mestre, que totes les feministes havíeu d'estimar. Sempre hi ha hagut alguns homes que han posposat el seu cognom patern al matern, o fins l'han suprimit. Però mai no he conegut ningú que fes com el suís Josias Braun, que a partir del seu matrimoni amb Gabrielle Blanquet, afegí aquest cognom al seu propi, passant a signar-se Braun-Blanquet. A més a més, la llengua científica passa gradualment de l'alemany al francès, i se n'anaren de Zuric, on vivien i fixaren la residència definitiva a Montpeller. Braun-Blanquet fundà l'anomenada escola "sigmàtica", dedicada especialment a la geobotànica mediterrània i a l'alpina.

Oriol de Bolòs ensenyà als geògrafs catalans que el sòl és un conjunt de materials minerals, vegetals i animals, esmicolats, pels porus del qual entra aire i aigua. I que les plantes no apareixen aïllades sinó en associacions i comunitats, el conjunt de les quals integra el paisatge natural. La primera contribució escrita decisiva en aquest terreny foren els dos capítols publicats dins la *Geografía de Catalunya* de l'editorial AEDOS,

Aquesta escola geobotànica havia dividit l'Europa central i occidental en tres grans regions florístiques: la boreoalpina, l'eurosiberiana (o medioeuropea) i la mediterrània. Oriol de Bolòs, adonant-se que totes tres es repartien, discontinuament, Catalunya, les hi adaptà seguint, en part, pautes d'altitud. En resulten tres zones de vegetació, correlatives amb les regions europees: l'alta muntanya, la muntanya mitjana, i les terres baixes. Cada zona es divideix en províncies, i aquestes en dominis climàtics. El Bages es troba repartit entre les zones mitjana i baixa, en dominis de transició. Així, la part nord-oest s'assigna a la muntanya mitjana, província submediterrània, domini del roure mar-

tinenc (*Buxo Quercetum pubescentis*), Els noms tècnics es formen a partir del gènere de l'arbre característic, en aquest cas *Quercus*, que designa tant els roures com les alzines amb el sufix *-etum* anteposant-hi, sovint, el gènere d'un arbust que s'hi troba associat, en aquest cas el boix.

El sud-est del Bages, en canvi, ja es decanta per les terres baixes i la província boreomediterrània, pertany al domini de l'alzinar amb marfull (*Quercetum ilicis galloprovinciale*). Però el prolongat aprofitament agropecuari i el carboneig han anat reduint alzinars i rouredes a les obagues i als fons de les valls mentre que pels rostos i els solells s'estenien els pins blancs (*Pinus halepensis*) i als indrets més freds algun pi roig (antigament *Pinus sylvester*). Oriol de Bolós sabia que aquesta denominació era incorrecta: "*silva*" és d'arrel llatina i, doncs, no li escau la "y". I perquè en llatí els arbres, com a mares dels fruits, són del gènere femení. El nom correcte és, doncs, "*Pinus silvestres*".

Oriol de Bolós era, a més, un patriota incansable. Estudià la vegetació de totes les comarques de la Hispània Catalana o Països Catalans: del Rosselló al Baix Segura i de la Vall de Benasc a Menorca. I la distribuí en tretze unitats geobotàniques que nomenà "territoris", designant-los amb les formes catalanitzades a partir del seu llatí naturalista quasi totes acabades en "-ic". D'aquests territoris, sis corresponen a la Catalunya històrica amb noms com "territori olossitànic", d'Olot; "territori auso-segàrric", d'Osona a la Segarra (no recordeu, amb un sufix llatí diferent, aquell *municipium sigarrense* dels Prats de Rei?), que inclou el nord-oest del Bages; i el "territori catalanídic" (de "catalànids", nom tectònic del Sistema Mediterrani Català), que inclou el sud-est del Bages, i s'estén fins al nord del País Valencià. Quatre territoris més es distribueixen aquest País, i els tres restants corresponen a les illes Balears majors. També estudià els països veïns com Aragó i el Lluenguadoc.

En recordo altres exemples de perfeccionisme lingüístic. No li plaïa el topònim "Vall d'En Bas" perquè –deia– mai cap personatge de la contrada no s'havia dit Bas. J. Coromines estudià la qüestió i aclarí que ací "En" no era un tractament sinó el resultat de la preposició llatina "in", que en aquest cas no s'aglutinà amb el nom de lloc, com és freqüent a Andorra ("Encamp", "Envalira", "Els Engorgs", "Engolasters"), i esporàdic en comarques properes com el Pallars Sobirà, on ens interessa el topònim "Enviny", que ve de "*in vineis*" perquè demostra que hi ha hagut vinyes. Hom decidí que l'"En" de Bas s'escriuria en minúscula per tal de diferenciar-lo de la sèrie de topònims en què és un tractament, com la Torre d'En Besora, o en femení "Els Omells de Na Gaia". Distinció que no ha durat gaire, car pocs anys després la Secció Filològica recomanava d'escriure amb minúscula qualsevol partícula d'enllaç entre el nucli d'un topònim i el determinatiu. Durant l'edició de l'abans esmentada *Geografia de Catalunya* d'Aedos jo hi feia com de secretari del director Ll. Solé i Sabarís. La meva missió era interpretar i fer aplicar les seves directrius, a més de responsabilitzar-me de la toponímia i dels límits comarcals que s'havien d'ajustar als de la Ponència de 1932. Un dia, Oriol de Bolós se'm queixà del corrector editorial, un dels més prestigiosos: havia canviat "user-

da” per “alfals”, tot i que es tractava d’una comarca, l’Empordà, on la gent seguia dient “userda”.

Als qui no hem pogut assistir avui a l’enterrament de qui ha estat, directament o indirecta, el mestre en geobotànica de tots als geògrafs catalànids de Catalunya, País Valencià i Illes Balears, ens ha semblat que bé calia dedicar-li aquest record d’urgència.